

La davallada del poble dels torrons

Les darreres reestructuracions laborals i econòmiques del sector torroner de Xixona han abocat a una crisi el model industrial de la població. Però la Generalitat valenciana i l'ajuntament xixonenc encara no han pactat les mesures per a superar el daltabaix.

ARXIU / RAFA GIL

Als anys cinquanta comença l'època daurada del torró, producte que ara sembla en crisi. Xixona produïa, en uns anys de venda fàcil, tres quartes parts del torró elaborat a l'estat espanyol.

Al llarg dels darrers quaranta anys, ço és, des que vivim en aquesta societat de consum, Nadal s'ha caracteritzat per l'adquisició en massa de productes, sense els quals fóra difícil de concebre aquesta època de l'any. Els joguets, el xampany o el marisc, per dir-ne uns exemples, són alguns dels elements que conformen aquest univers simbòlic nadalenc. Els torrons, però, durant la resta d'any passen totalment desapercebuts, a diferència dels productes esmentats. A més de generar quantitats ingents de publicitat, el torró omple cada sobretaula natalenca. Aquesta és la concepció que n'han pogut tenir fins ara els consumidors. És, però, la situació en què han viscut els productors d'aquest sector, a Xixona (l'Alicantí), en els darrers anys que ha tret de la normalitat la plàcida vida d'aquest producte i l'ha convertit en notícia destacada. L'estructura socioeconòmica xixonenca ha canviat darrerament de la mateixa manera que s'ha transformat el procés productiu del torró. A hores d'ara, Xixona viu dies d'incertesa laboral, industrial i econòmica, encara que això els consumidors no arriben a notar-ho quan tasten un producte tan deliciós.

Xixona ha estat una ciutat que s'ha destacat per la producció d'un tipus especial de torrons anomenat "torrons de Xixona". No és gens clar l'origen d'aquesta preparació alimentària: hi ha qui el relaciona històricament amb la cultura islàmica, hi ha qui ho fa amb civilitzacions mediterrànies, com ara l'he-

ARXIU

brea. Segons Bernardo Garrigós, cronista oficial de la ciutat, resulta difícil trobar l'origen xixonenc del torró. Tanmateix sí que es pot demostrar que Xixona ha aportat molts avenços al procés d'elaboració en els dos darrers segles. "L'aportació de Xixona va lligada a la intervenció de les màquines en un procés tradicionalment manual, la qual cosa va permetre la fabricació d'un producte realment desconegut i del qual Xixona reclama la paternitat", assegura Garrigós a la publicació *El Museu del Torró de Xixona: un projecte de recuperació del patrimoni tecnològic*.

Un verger econòmic que decau. A partir de la segona meitat del segle XIX, a Xixona s'encetava una nova etapa en l'elaboració del torró: s'hi va aplicar una visió industrial que anava unida a la tradició firaire en la comercialització. Açò va perdurar fins als cinquanta, època en què es va establir el model industrial que a hores d'ara sembla en crisi. L'efecte d'aquest nou model productiu va fer que Xixona començara a viure en un verger econòmic. Hom va pensar la producció per ser venuda a escala estatal i, més tard, per ser exportada. Eren unes temporades daurades en què quasi tot el torró es venia fàcilment, i la producció xixonenca ocupava unes tres quartes part del total del torró produït a l'estat espanyol. Les empreses s'estructuraven familiarment, els sous eren astronòmics i la mà d'obra del poble amb prou de feines podia cobrir les necessitats. Què ha canviat des d'aquella situació quasi idíl·lica fins l'actual crisi del sector torroner?

Segons José Enrique Garrigós, president del Consell Regulador de les Denominacions d'Origen del torró de Xixona i Alacant, no es podien mantenir les estructures productives que feien possible aquest verger. "La tecnologia ens ha marcat aquest canvi. O bé hi invertim, o bé apugem els preus del torró per tal que ens siga rendible la producció. Com que el creixement només és regular, la tecnologia s'encareix: o sobren treballadors, o no pots adaptar-te a aquest

Una de les solucions proposades per superar la crisi és produir altres aliments com xocolates o coques.

procés de renovació tecnològica", assegura José Enrique Garrigós, que a banda de president del Consell Regulador és gerent d'una empresa torronera. "És com aquell que, acostumat a viatjar en berlina, ha d'usar un utilitari més modest. Ara bé, no significa que no es continue circulant amb cotxe". D'aquesta manera tan gràfica ens explica l'actual situació socioeconòmica de Xixona, tot reconeixent que la darrera campanya va ser una de les més nefastes que recorda. A més a més, abona la idea que la crisi del torró ja ha tocat fons. "D'ara endavant necessàriament hem d'augmentar vendes i beneficis. En aquests moments, les empreses continuen el seu cicle normal, i solament n'ha desaparegut

una, El Almendro, després de la davallada dels darrers anys".

De les causes que han provocat aquesta crisi del torró, María José Cherro, responsable de la federació d'Alimentació de CCOO, en destaca tres: les estructures familiars de les empreses, l'escassa preparació dels empresaris per invertir en tecnologies i l'estacionalitat del producte. El Consell Regulador, però, hi dissenteix pel que fa a aquesta darrera causa: "Cap intent per trencar l'estacionalitat ha funcionat. Ni en fires, ni en d'altres mostres comercials. I compte amb els diners invertits en campanyes publicitàries! Aquestes despeses són tan elevades que s'hi pot fer ben poca cosa. I, per això, els resultats han estat escassos", assegura José Enrique Garrigós, qui proposa d'apostar per la producció d'altres aliments complementaris al sector del torró, és a dir, coques, xocolates o derivats de la pastisseria. Tots aquests productes agroalimentaris es van abandonar mentre va durar la febre d'aquell verger daurat trenta anys enrere. CC OO insisteix, però, en la necessitat de buscar altres models per trencar la dependència de Xixona d'aquesta monocultura industrial. I posa un exemple clar, entre d'altres: la Generalitat valenciana ha d'intervenir en la crisi per estudiar noves vies de comercialització per al torró, com ha fet el cava, i així poder trencar l'estacionalitat. El cava no solament és una beguda per Nadal, sinó que durant la resta de l'any sol consumir-se sense cap perjudici. Per això, cal l'ajut de les institucions amb recursos: el Consell, com s'ha vist, hi ha invertit i no n'ha recollit cap fruit.

L'alcalde de Xixona, Lluís Garrigós, va més enllà en el diagnòstic social. No creu que s'hi pugui atribuir l'actual crisi que sofreix Xixona solament a una davallada del sector torroner. Tot i que aquest sector econòmic té una importància especial —de fet manté ocupada una gran majoria de la població activa xixonenca en la temporada del torró—, apunta que hi ha una fallida en el model social i de producció: una crisi més genèrica al marge de les vendes estrictes d'aquest pro-

Lluís Garrigós, alcalde de Xixona, considera que hi ha una fallida en el model social i de producció: "Molta gent es queda a l'atur al gener, en acabar la temporada del torró. En una situació d'inestabilitat com l'actual, l'atur pot provocar molts problemes."

Prestigi i competència

El conflicte ve de lluny. Almenys, des que un negoci exportador de torró de Xixona, Exportur, va denunciar dues empreses de Perpinyà al desembre de 1988. La raó: aquestes utilitzaven la denominació d'origen Xixona, quan això només ho poden fer aquelles marques que són membres del Consell Regulador de Denominacions d'Origen Xixona i Alacant. Aquestes empreses rossellonenques –Lor, SA, i Confiserie du Tech, SA– no han estat mai membres del Consell, i a més a més incomplien els acords hispano-francesos signats el juny de 1973 pels quals es protegia les denominacions d'origen dels dos estats. Aquest conveni establia que les denominacions d'origen espanyoles, entre les quals es troben les de Xixona i d'Alacant, queden reservades en territori francès als productes o mercaderies de l'estat espanyol i no poden ser usades més que en les mateixes condicions previstes en la legislació espanyola.

De bestreta, el Tribunal de Comerç de Perpinyà es va pronunciar a favor de les empreses nord-catalanes davant de la denúncia presentada. Això va provocar que Exportur recorreguera contra la sentència. El Tribunal d'Apel·lació de Montpeller va recollir aquesta 'patata calenta' i s'hi va ratificar. Es repetia, doncs, la mateixa decisió dels jutjats de Perpinyà. Així, Exportur va enviar tan complicada denúncia al Tribunal de Casació de París. Aquest tribunal va anul·lar les sentències anteriors perquè no tenien en compte els convenis hispano-

francesos del 1973, tot retornant el contenciós al Tribunal de Nimes, que a hores d'ara encara no ha respost. El conflicte ha admès diverses interpretacions: o bé que la denominació fóra genèrica, o bé, geogràfica. Els tribunals de Montpeller i Perpinyà havien apostat per una consideració genèrica. Per contra, el Tribunal de Casació de París es va decidir pel caràcter geogràfic, fent així cas a l'Institut Francès de Denominacions d'Origen. Al mateix temps, la justícia europea, encarnada en el Tribunal de Luxemburg, també ha d'impartir la seua justícia perquè aquest cas també es va remetre a aquesta institució.

El Consell Regulador creu que al febrer o al març rebran una resposta definitiva del Tribunal de Luxemburg, en la qual es donarà la raó a l'empresa xixonenca Exportur, i per extensió, al Consell. Enrique Garrigós assenyalava que per al primer trimestre de l'any vinent es veurà compensat tot aquest esforç desplegat davant dels tribunals. D'una altra banda, es tracta, segons el mateix alcalde de Xi-

xona, d'una qüestió de prestigi i de defensa dels interessos del producte i de Xixona. "La quantitat que representa la producció d'aquestes empreses de Perpinyà és minsa; tanmateix hem de fer-nos respectar", afirma Lluís Garrigós. No deixa de ser curiós que foren xixonencs els qui van ensenyar els productors nord-catalans i, fins i tot, castellans, màxims competidors actuals, a produir el torró i els seus derivats. **S. G.**

ducte. "A Xixona hi ha crisi. No és tan clar delimitar-ne, però, les característiques: hi ha crisi econòmica i laboral, i a més hi ha una fallida del model social en què Xixona ha viscut durant gairebé el darrer mig segle, i això ens preocupa molt més perquè abasta totes les fallides sectorials".

Després d'una descapitalització de les empreses del torró, a partir dels anys setanta, alguns bancs i caixes d'estalvi ja van preveure la crisi que quinze anys després afloraria. El president del Consell Regulador i l'alcalde de Xixona coincideixen a veure que aquest rebombori laboral i econòmic ve de més lluny. "Com que la reconversió industrial no va ser profunda des d'un bon principi, les mitges mesures que al llarg d'aquestes

dues últimes dècades s'han aplicat han estat més aviat nul·les i ineficaces. Sindicats, treballadors, empresaris i polítics no van fer cap previsió perquè els diners que s'arribaven a guanyar ja els feia còmoda aquesta situació", afirma Lluís Garrigós, primer edil xixonenc. "En canvi, la situació a hores d'ara –segons l'alcalde– és força més delicada. Com sempre ha estat habitual, hi ha molta gent que al gener, en acabar la temporada del torró, es queda a l'atur. Unes 700 persones s'hi poden trobar sense feina. Això representa quasi un 10% de la població total d'aquesta ciutat. Però en una situació d'instabilitat com l'actual, l'atur pot provocar molts problemes". Una de les preocupacions de l'equip de govern municipal és pal·liar les ele-

vades taxes d'atur que es concentren en mesos concrets. Per això, volen trencar la monocultura industrial per tal d'ampliar el ventall de feines durant la resta d'any. L'equip de govern municipal dóna gràcies, però, que aquesta crisi laboral s'ha contrarestat sortosament amb la instal·lació i consolidació d'una gran empresa de bolquers.

Mesures per eixir del pou. Vist aquest ambient d'incertesa laboral i econòmica, calia que, les administracions públiques posaren remei. La creació del Consell Econòmic i Social de Xixona intentava conformar un fòrum de debat on els agents sociopolítics més representatius hi pogueren aportar solucions. Aquest organisme va debatre el Pacte Territorial en fa-

vor de l'Ocupació a Xixona, però la història d'aquest pacte al capdavant ha allargat el seguit de malentesos polítics que han impedit un desenllaç positiu. Fem-ne cinc cèntims.

L'administració autonòmica, per boca del sots-secretari d'Ocupació, Vicent Gomis, va proposar demanar una subvenció dels fons europeus per valor de 200 milions de pessetes per tal de regenerar el teixit industrial i el Consell Econòmic i Social va valorar com a necessària aquesta decisió i hi va aprofundir més, tot elaborant, a iniciativa de l'equip de govern municipal, un pacte que prioritzava totes les mesures proposades. Encara ara, però, no s'han entès les dues administracions per engegar aquest pla. "Estem pagant possiblement la moció de censura que em va portar al govern municipal", diu l'alcalde xixonenc.

La moció de la discòrdia. Cal recordar que a principi de l'actual mandat municipal els populars controlaven el consistori gràcies a un pacte amb regidors independents. Al cap d'un any, els socialistes van aconseguir l'alcaldia en presentar una moció de censura amb suport de la resta de partits. Lligant caps, l'alcalde considera estrany que el grup del PP votara a favor de l'esbós de pacte en el Consell Econòmic i Social, i que la Generalitat no hi responguera res.

Aquests darrers mesos, s'ha fet palesa la manca de col·laboració, agreujada a més per les suspicàcies polítiques. L'Associació de Fabricants del Torró, Xocalates i derivats de la Comunitat Valenciana ha aconseguit una subvenció de la Generalitat valenciana que utilitzarà per obrir una seu per a l'associació i per al Consell Regulador i també un laboratori. El president del Consell Regulador afirma: "Nosaltres estem en mans de la Generalitat. Ací, en els darrers cinc anys de govern autonòmic socialista van venir de l'IMPIVA solament 27 milions. En un any de govern del PP portem 100 milions en subvencions per invertir en reconversió de tecnologia i maquinària".

D'altra banda, l'alcalde de Xixo-

ARXIU / RAFA GIL

ARXIU / RAFA GIL

Dalt, fàbrica de torró a Xixona. A l'esquerra, imatge d'una reunió d'empresaris torroners que es conserva al Museu del Torró d'aquesta ciutat. Xixona ha aportat en els darrers dos segles moltes innovacions en el procés d'elaboració d'aquest producte.

na reconeix que no li semblen malament aquests ajuts, però diu que la Generalitat hauria de finançar un pla d'ocupació que beneficiara tot el poble i no solament els empresaris. Segons Lluís Garrigós, "la Conselleria d'Indústria té una actitud poc clara amb l'Ajuntament de Xixona". "Tothom sap que el president del Consell Regulador fa uns anys estava molt a prop d'Aliança Popular", arribà a afirmar el primer edil per explicar un probable motiu dels ajuts als empresaris aprovats per l'executiu de Zaplana. També ho relaciona amb una *vendetta* per la moció de censura que els socialistes van presentar contra el grup municipal popular. L'alcalde no perd l'esperança de trobar una solució que ajude a crear llocs de treball i a

obrir vies d'expansió industrial.

A hores d'ara, Xixona comença a superar la crisi més significativa que el sector torroner ha arrossegat els anys passats. Sembla, però, que vists els canvis laborals i del model productiu (horaris, durada de la campanya) la crisi laboral i industrial, en general, no s'ha resolt. Tot queda ara en mans de les administracions local i autonòmica. Mentre s'arriba a una solució, Xixona continua vivint de la producció del torró, però no com en les darreres dècades. És a dir, que ja s'ha acabat el verger que s'inicià a mitjan segle XX. Ara, tots els agents socials intenten recuperar l'activitat industrial amb els canvis oportuns per no patir una altra davallada.

Salvador Giménez